

VAN FABRIEK VOOR WATER NAAR WONEN AAN WATER

JEF MUHREN

Walter Gropius heeft eens gezegd: "Bouwkunst is geen toegepaste archeologie". Daarin heeft hij natuurlijk gelijk gehad. Toch zijn er de laatste tijd verschillende projecten gerealiseerd waarbij de vraag gesteld kan worden of we daar niet gedeeltelijk mee bezig zijn. Een voorbeeld is het DWL-terrein (Drinkwaterleiding-terrein) in Rotterdam. De vraag roept zich op, of een dergelijk project van toegepaste archeologie toch bouwkunst kan zijn. Een beschrijving van woningbouw op de resten van het begin van de industriële revolutie, een uniek project.

In 1977 is in het oosten van Rotterdam, vlakbij de Van Brienoordbrug, aan de oude Maas, het nieuwe complex voor het drinkwaterleidingbedrijf van de gemeente in gebruik genomen. Meer dan een eeuw lang heeft het drinkwaterleidingbedrijf gebruik gemaakt van een complex dat ook langs de Maas is gelegen, iets westelijk van het nieuwe terrein. Dit gebied wordt door alle betrokkenen het DWL-terrein genoemd.

Het aan de Honingerdijk gelegen complex en de omliggende gebieden beslaan de oppervlakte van een kleine stadswijk (totale oppervlakte circa 50 ha). Halverwege de jaren zeventig werd het idee geboren op het terrein een pretpark aan te leggen, maar door de behoefte aan woningbouwlocaties in Rotterdam werd het gebied bestemd tot woonwijk, met een overloopfunctie ten behoeve van de verschillende stadsvernieuwingswijken. In de wijk wordt 60% van de woningen in de woningwetsector gerealiseerd en 40% in de marktsector. Het totale project betreft ongeveer 2450 woningen.

BEHOUD

Veel van de oude structuur is in het nieuwbouwplan opgenomen. Hier was een aantal redenen voor. Na calculatie bleek dat het slopen van de grote hoeveelheden

gebouwen, ondergrondse constructies en leidingen zeer hoge kosten met zich mee zou brengen. Enkele van de gebouwen zijn opgenomen in de lijst van monumenten uit de vroeg industriële periode, halverwege de vorige eeuw, in Rotterdam. Voorbeelden hiervan zijn: de watertoren, het snelfiltergebouw, de directeurswoning, de filterbakken, en het pompstation annex ketelhuis. Het DWL-terrein bestond voor het grootste gedeelte uit verschillende soorten waterbassins. In de nieuwbouwplannen zijn deze waar mogelijk geïntegreerd: als waterpartijen, als groenvoorzieningen of als fundering voor de bebouwing. Ook de controle- en pomphuisjes zijn in veel gevallen gespaard.

HOOGBOUW

De ontwikkeling van de wijk bevindt zich nu in de laatste fase. In het zogenaamde Buitenbassin en een binnendijs gelegen

Woningen gebouwd op het voormalige Drinkwaterleidingterrein. Foto: Martijn Gallenkamp

gedeelte, genaamd Hoge Filters, moeten nog ongeveer 900 woningen worden gebouwd. In het oude hart van de wijk, rondom de watertoren zijn inmiddels ateliers, bedrijfsruimtes, een expositieruimte en een café gerealiseerd. Een sociaal-cultureel centrum annex winkelcentrum wordt op dit moment gebouwd in het oude pompgebouw, ook wel het kasteel genoemd. In de wijk zijn verder een gezond-

heidscentrum en twee basisscholen te vinden. Er is een tramlijn tot in het achterste gedeelte van de wijk doorgetrokken. In de wijk zijn zes buurtjes gerealiseerd. In de beginfase van de ontwikkeling werden de wat lagere buurtjes om het centrum heen gebouwd, met onder meer experimentele zonnewoningen in houtskeletbouw, een flatgebouw met senioren-servicewoningen, woningen in de watertoren, wooneenheden voor één- en tweepersoons huishoudens in de snelfiltergebouwen, en flatgebouwen van drie en vijf lagen, met maisonnettes. Op de meer aan de buitenkant gelegen terreinen is en wordt hoger gebouwd: 9, 15 en zelfs 22 lagen. De woontorens van 22 lagen worden gebouwd aan de rand van de wijk waar het uitzicht op de Maas en de bezonning hiertoe uitnodigen. De vraag naar dit soort woningen langs de Maas is op dit moment erg groot.

De sfeer in een wijk hangt zeer sterk samen met het beheer. Bewoners moeten zich kunnen identificeren met de buurt of wijk waarin zij wonen. Woorden als ons en mijn zijn daarbij belangrijk. Een beheerstrategie moet vooral vanuit die gedachte worden opgezet. Een voorbeeld daarvan is te vinden in de voormalige snelfiltergebouwen. De openbare ruimten zijn hier plaatsen waar de bewoner met trots kan zeggen: "Dit is onze hal". Het creëren van betrokkenheid bij de openbare ruimte komt niet alleen de beheersbaarheid ten goede, maar met name ook de sociale veiligheid. Op het DWL-terrein zijn voorwaarden geschapen voor het optimaliseren van de band van de bewoners met hun eigen buurt of wijk. Het voortbouwen op dat wat vanuit het verleden aan het terrein is opgelegd, is een wezenlijk onderdeel daarvan. Mensen kunnen zich waarschijnlijk makkelijker identificeren met de elementen uit een andere periode,

met een eigen verhaal, in hun leefomgeving, dan met een woning in de zoveelste Prins Hendrikdwarsstraat, om maar een dwarsstraat te noemen. In die zin is een citaat van J. Rusking van toepassing: "Beter het kaalste gebouw dat een verhaal vertelt of een daad vermeldt, dan het rijkst versierde zonder betekenis".

De vraag hoe het in de toekomst met een wijk zal gaan, zal natuurlijk altijd blijven. Maar op het DWL-terrein is in ieder geval geprobeerd met de gegevens uit het verleden stedenbouw te plegen, waarbij eigentijdse ideeën zijn ingebracht. Het heeft geresulteerd in een sfeervolle

woonwijk met lichte kleuren, groene grasvlakten, grillige wolkenluchten, wind, openheid en water, vooral veel water.

Jef Muhren volgde in het kader van zijn opleiding aan de Nationale Hogeschool voor Toerisme en Verkeer in Tilburg een stage bij de dienst Stadsontwikkeling (district Oost) van de gemeente Rotterdam. Dit artikel is een bewerking van het stageverslag.